

Серебро Михайло Володимирович
Національний університет «Одеська юридична академія»
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук

ОБРАЗ ДЕРЖАВИ ЯК ЦІННІСНО-НОРМАТИВНА МОДЕЛЬ

Держава була та є об'єктом активних досліджень в багатьох сферах наукового знання, їх актуальність видається невичерпною через багатоаспектність такого явища, як держава. Саме багатогранність, нерозривний зв'язок з життям, як кожного окремого індивіда, так і всього суспільства, динамічний розвиток та зміна ставить її на одне з провідних місць у сфері суспільних наук, особливо в рамках загальнотеоретичної юриспруденції.

Сучасне «юридичне державознавство» (саме такий термін видається найприйнятнішим, для підкреслення юридичної направленості дослідження образу держави, через суміжне положення даної тематики з політологією та соціологією) перебуває в процесі подолання кризи нормативістського розуміння держави, коли держава розглядалася, в першу чергу, як системно впорядкований, інституціоналізований механізм, який, продукуючи і використовуючи систему норм та правил (позитивне право), організовує суспільство. Слід зазначити, що таке розуміння держави є релевантним дійсності, але лише частково.

Плюралізм використовуваної методології в сфері загальнотеоретичної юриспруденції виводить нас на новий рівень розуміння і пізнання не тільки права в різних його проявах, а й держави. Активне введення та використання аксіологічного підходу до пізнання права створює нові перспективи для дослідження держави з позицій аксіології.

Вбачається актуальним та евристично високопотенційним залучення знань, отриманих в рамках політології, соціології та навіть психології для більш всеосяжного пізнання такого феномена, як держава. Такою новою для загальнотеоретичної юриспруденції є категорія образу держави.

Загалом, образ – це форма відображення об'єкта у свідомості людини. На почуттєвому ступені пізнання образами є відчуття, сприйняття та уявлення, на рівні мислення – поняття, судження, концепції, теорії [4, с. 30].

Історія використання поняття образу для характеристики держави не нова, ще в 1959 р. К. Боулдінг вперше використав даний концепт для описання образу «держави – ворога», що було історично обумовлено активним розгортанням «холодної війни» [2, с. 51]. В подальшому ідеї Боулдінга були переосмислені та доповнені, а образ ворога став розглядатись лише як один з багатьох можливих.

Наприклад, Ю. М. Оборотов звертає увагу на активізацію конструювання образу сучасної держави, який протистоїть класичному образу національної держави [3, с. 6]. Тут основна увага приділена нормативному підходу до держави, під яким розуміється відповідність її певним сучасним нормативам, наприклад, таким як, верховенство права, високий рівень забезпечення та захисту прав людини і громадянина та ін.

В основі конструювання образу лежить певне оцінне відношення людини до держави. Розглядаючи образ, як форму зафіксованого знання С. Єгорова-Гантман та К. Плєшаков відмічають, що він створює «значення об'єкта для суб'єкта, ніби вбудовує цей об'єкт в ціннісно-смыслову систему» [1, с. 21].

Конструювання образу держави може відбуватися на різних рівнях: індивідуальному, груповому та загальносоціальному. В основі будь-якого такого образу, незалежно від рівня, лежить саме оцінне відношення до держави, суть якого виявляється у співвідношенні між сферами цінностей суб'єкта та відповідності її сфері цінностей держави.

На індивідуальному рівні образів держави по-суті стільки ж, скільки й індивідів. Ціннісні орієнтації по відношенню до держави є найбільш розрізненими і в такому ракурсі мало чим відрізняються від поняття «потреби». Певний образ держави актуалізується в свідомості індивіда в залежності від того, що саме держава має йому забезпечити в конкретний момент часу.

На груповому рівні образ держави стає вже більш чітко окресленим, так як ціннісні орієнтації певних груп людей є більш стійкими і не замінюються простими мінливими потребами, як це відбувається на індивідуальному, коли в основу закладене відносне розуміння цінності. Але все ж такий рівень узагальнення не є найвищим, а тому і образи матимуть свою специфіку.

На загальносоціальному рівні образ держави є найстійкішим. Ціннісні орієнтації по відношенню до держави індивідів та різних соціальних груп накладаються одні на одні і в місцях збігу (за прикладом кіл Ейлера) стають абсолютними цінностями. Той образ держави, аксіосфера якої є найбільш релевантна таким абсолютним цінностям і стає найбільш успішним.

Привабливість певного образу залежить від ціннісного навантаження, яке він несе в собі. Наприклад, образ сучасної держави, за допомогою якого систематизуються вже довгі роки використовувані ідеали демократичної, правової і соціальної держави несе в собі яскравий приклад «держави-цінності для інших». Привабливість такого образу виявляється в тому, що за основу взята ілюзія про першочергову цінність індивіда та індивідуального інтересу для держави, а не колективного. Такий образ може забезпечити державі набагато вищий рівень легітимності.

Контрпродуктивним в цьому плані буде конструювання образу «держави-цінності в собі». Таким шляхом йшов Радянський Союз, образ такої держави включав дещо іншу систему цінностей, яка, до речі, до певного моменту була релевантна ціннісним орієнтаціям людей, але наслідок нам відомий: цінність держави збільшувалася обернено пропорційно цінності особистості.

Отже, образ держави можна визначити як ціннісно-нормативну модель сприйняття її індивідом та колективом, в основі якої лежить оцінка відповідності між ціннісними орієнтаціями суб'єкта оцінки та системою цінностей держави. Вдале конструювання образу держави надає можливість підвищення рівня її легітимності та стійкості. Вбачається актуальним подальше поглиблення дослідження держави саме в аксіологічному аспекті, що дасть можливість по-новому оцінити значення держави та розкрити її нові грані для загальнотеоретичної юриспруденції.

Література

1. Егорова-Гантман Е. Концепция образа и стереотипа в международных отношениях / Е. Егорова-Гантман, К. Плешаков. // Мировая экономика и международные отношения. – 1988. – № 12. – С. 19–33.

2. Киселев И. Ю. Образы государств в международных отношениях: механизмы трансформации / И. Ю. Киселев. – Полис, 2003. – № 3. – С. 51–57.

3. Оборотов Ю. Н. Образы государств в глобализующемся мире / Ю. Н. Оборотов // Закон и жизнь: Международный научно-практический правовой журнал. – 2004. – № 8. – С. 4–8.

4. Розин В. М. Образ как особенный феномен: его образующие и структурно – содержательная характеристика/ В. М. Розин // Мир психологии. – 2009. – № 4. – С. 30–38.

Ключові слова: аксіологічний підхід, образ держави, ціннісно-нормативна модель.

Ключевые слова: аксиологический подход, образ государства, ценностно-нормативная модель.

Key words: axiological approach, image of the state, value-normative model.

Мішегліна Валерія Миколаївна

Європейський університет

доцент кафедри права, доктор філософії у галузі права (PhD)

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ ЯК СИМВОЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Нові виклики, що постали перед українською державою, військові дії та протидія збройній агресії Російської Федерації проти України, відновлення територіальної цілісності України та забезпечення державного суверенітету України підходів обумовлюють необхідність розробки нових підходів до розуміння поняття «державність» та правового регулювання і охорони державних символів.

У сучасній науці та публіцистиці термін «українська державність» вживається як суто літературна метафора, без означення чіткого змісту. Говорячи про розуміння поняття «державність», слід наголосити на тому, що в політологічній, історичній та юридичній літературі різними авторами термін «державність» використовується по-різному, в деяких контекстах він уживається поряд із поняттям «держава», до